

مسئولیت کیفری اطفال

(با مطالعه قضی و مستوفی)

www.ketab.ir

مؤلف

علی پرتوی

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

انتشارات انصاف و دانش
ENSAF & DANESH PUBLICATION

سرشناسه :	پرتوی، علی، ۱۴۵۳-
عنوان قراردادی :	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور :	مسئولیت کیفری اطفال (با مطالعه‌ی فقهی و حقوقی)/مؤلف علی پرتوی.
مشخصات نشر :	کرمانشاه: انصاف و دانش، ۱۴۰۰. مشخصات ظاهری: ۱۴۳ ص.
شابک :	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۸۱-۴-۷ وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت :	پشت جلد به انگلیسی: Author Ali Partovi, Jurisprudential and legal principles of criminal responsibility of children.
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۱۳۷-۱۴۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع :	کودکان -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران -- Legal status, laws, etc. -- Children -- Legal status, laws, etc. (Islamic law) -- Iran
رده بندی کنگره :	۵ /KM۵۱۵
رده بندی دیویی :	۵۵۰۱۳۵ /۳۴۶
شماره کتابشناسی ملی:	۸۷۷,۷۲۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی :	

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر «انتشارات انصاف و دانش» گزارش فرمایید.

مسئولیت کیفری اطفال (با مطالعه‌ی فقهی و حقوقی)

مؤلف: علی پرتوی

انتشارات انصاف و دانش

تعداد: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

چاپ اول: ۱۴۰۰

حق چاپ محفوظ و منحصر «انتشارات انصاف و دانش» است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۸۱-۴-۷

ISBN: 978-622-98981-4-7

دفتر مرکزی انتشارات انصاف و دانش:

کرمانشاه، چهار راه جوانشیر، مجتمع حکیم، طبقه دوم، واحد ۶

تلفن: ۰۹۳۰۲۸۹۳۸۵۸

www.Ensafodaneshpub.ir

E-mail: Ensafodanesh.pub@gmail.com

کانال رسمی انتشارات انصاف و دانش در تلگرام: @Ensafodanesh.pub

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۱۱
بخش اول: طرح موضوع.....	۱۱
بخش دوم: تاریخچه موضوع.....	۱۲
بخش سوم: ضرورت، اهداف و اهمیت موضوع.....	۱۲
بخش چهارم: مروری بر تحقیقات گذشته.....	۱۳
بخش پنجم: تعریف اصطلاحات و بیان مفاهیم.....	۱۴
۱. مسئولیت.....	۱۴
الف) مسئولیت جزایی یا کیفری.....	۱۶
ب) مسئولیت مدنی.....	۱۸
۲. تعزیر.....	۱۸
۳. حد.....	۱۹
۴. جرم.....	۲۱
الف) جرم کیفری.....	۲۳
ب) جرم مدنی.....	۲۳
۵. قصاص.....	۲۳
۶. دیات.....	۲۴
۷. طفل و صغر.....	۲۵
۸. بلوغ.....	۲۶
۹. عاقله.....	۲۶
۱۰. حکم شرعی.....	۲۹
بخش ششم: تاریخچه و تحولات تاریخی.....	۳۰
فصل دوم: کلیاتی راجع به اطفال و مسئولیت کیفری آنان.....	۴۱
بخش اول: تمیز در فقه و حقوق.....	۴۱
بخش دوم: بلوغ در ادله شرعیه.....	۴۳
گفتار اول: علائم بلوغ در قرآن و احادیث معصومین.....	۴۴
گفتار دوم: علائم بلوغ از نظر فقها.....	۴۹
بخش سوم: مسئولیت اطفال.....	۵۵
گفتار اول: مسئولیت کیفری اطفال.....	۵۵

۶۳.....	گفتار دوم: عوامل رافع مسئولیت کیفری
۶۵.....	گفتار سوم: مسئولیت مدنی اطفال
۶۶.....	بخش چهارم: ضمانت اطفال در فقه و حقوق
۶۷.....	گفتار اول: احکام تکلیفی و وضعی در مورد اطفال
۶۸.....	الف) حکم تکلیفی
۷۰.....	ب) حکم وضعی
۷۱.....	گفتار دوم: روایات وارده در خصوص ضمان طفل در احکام وضعی
۷۳.....	بخش پنجم: اهداف تربیتی تعزیر
۷۳.....	گفتار اول: هدف تربیت از نظر اسلام
۷۵.....	گفتار دوم: کمیت و کیفیت تعزیر
۷۵.....	الف) کمیت تعزیر و تأدیب کودک
۷۷.....	ب) کیفیت تأدیب و تعزیر صغیر
۷۸.....	گفتار سوم: تأدیب منجر به قتل صغیر
۷۹.....	الف) نظر فقهای شیعه
۷۹.....	ب) نظر فقهای اهل سنت
۸۰.....	گفتار چهارم: مرجع تأدیب و تعزیر کودکان
۸۱.....	بخش ششم: فرق حد با تعزیر
۸۱.....	گفتار اول: موارد فرق حد با تعزیر
۸۳.....	گفتار دوم: روایات وارده در تعیین مقدار تعزیر
۸۵.....	بخش هفتم: ارزش اقامه حدود و تعزیرات از نظر اسلام
۸۵.....	گفتار اول: آیات مربوط به اقامه حدود و تعزیرات
۸۶.....	گفتار دوم: روایات وارده در اقامه حدود و تعزیر
۸۷.....	بخش هشتم: چگونگی قصاص در قرآن و روایات
۸۷.....	گفتار اول: آیات وارده در مورد قصاص
۸۸.....	گفتار دوم: اقسام قصاص
۸۹.....	گفتار سوم: قصاص در نهج البلاغه و روایات

فصل سوم: انواع جنایات صغیر در فقه و حقوق

۹۱.....	بخش اول: جرایم بر ضد اشخاص
۹۱.....	گفتار اول: ایراد ضرب و جرح و قتل و صدمات بدنی
۹۵.....	گفتار دوم: اعمال منافی عفت
۱۰۶.....	بخش دوم: جرایم بر ضد اموال
۱۰۷.....	گفتار اول: سرقت
۱۰۷.....	الف) سرقت صغیر و قطع ید در روایات
۱۰۹.....	ب) سرقت از دیدگاه فقهای امامیه
۱۱۱.....	ج) سرقت از دیدگاه حقوق موضوعه

پیشگفتار

در علم حقوق برای اطفال مسئولیتی از جنبه کیفری وجود ندارد و مبری از مسئولیت کیفری هستند و در حوزه مباحث فقهی معمولاً برای اطفال تکلیفی را تعریف نمی‌کنند چرا که صغر از کیفیاتی است که تقصیر را تخفیف می‌دهد یا زائل می‌کند و در عین حال صغر سن موجب رفع مسئولیت مدنی نیست. همچنین اطفالی که به سن بلوغ نرسیده‌اند مبرای از مسئولیت کیفری هستند زیرا عواملی وجود دارد که می‌توانند باعث زوال مسئولیت گردند و یکی از شرایط اجرای مجازات آن است که شخص به سن معینی رسیده باشد، شعور و اراده انسان تابع سن اوست و در فقه و حقوق اسلامی سن تکلیف برای پسران ۱۵ سال تمام قمری و برای دختران ۹ سال تمام قمری معین گردیده است. طبق ماده ۴۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰، اطفال مبری از مسئولیت کیفری هستند و تربیت آنها به عهده اولیاء و سرپرستان قانونی و یا کانون اصلاح و تربیت می‌باشد و در صورتی که تنبیه بدنی آنها ضرورت پیدا کند باید به میزان و مصلحت باشد.

از آنجایی که کودکان بخشی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند و خواه ناخواه ممکن است مرتکب جرم‌هایی بشوند که هر جرمی دارای مجازات‌هایی می‌باشد که شخص مجرم، مسئول اعمال خویش می‌باشد. در این زمینه قرآن آیاتی را به طور اجمالی بیان نموده و معصومین - علیهم السلام - در مورد مجازات صبی احادیثی فرموده و فقها نیز به این موضوع کم و بیش پرداخته‌اند. در جامعه امروزی به خاطر تغییرات وسیعی که در سطح جامعه رخ داده و بزهکاری کودکان بیشتر شده است، جرائم آنها نیز افزایش یافته است. به طور کلی جرائم کودکان در ادوار مختلف تاریخ و از آغاز اسلام تا به حال وجود داشته است و یک بحث جدید نیست.

در ایام باستانی به هیچ وجه مسئولیت اخلاقی در بین نبوده مسئولیت آن زمان «مسئولیت مادی»^۱ بوده و اگر کسی مرتکب جرم عمدی می‌شد مستحق مجازات بود. خواه چنین شخصی از سلامت عقل بهرمند باشد یا نباشد. در مجموعه قوانین حمورابی که یکی از

۱. شامبیاتی (دکتر هوشنگ)، بزهکاری اطفال و نوجوانان، انتشارات مجد، چاپ سیزدهم، آبان ۸۴، ص ۲۵.

جالب‌ترین و قدیمی‌ترین قوانین جزایی است گفته شده که: «اگر جراحی خسارت جسمانی فاحشی به مریض وارد آورد مقرر است که دست او را قطع کنند و یا اگر فرزند شخص بزرگی را هلاک سازد پسر همان جراح را باید به قتل برساند»^۱.

در حقوق روم قدیم، سن اطفال و میزان مسئولیت آنان در ارتکاب جرائم مورد توجه قرار می‌گرفت و در قوانین کیفری، مجازات اطفال بزهکار خفیف‌تر از مجازات بزرگسالان پیش‌بینی شد.

در حقوق جزای اسلام، یکی از شرایط اعمال مجازات همان دارا بودن مسئولیت و آن هم مسئولیت اخلاقی است و هدف از مجازات حفظ نظم و خیر اجتماع و قصاص مایه حفظ زندگی آنهاست.^۲ تا زمانی که کسی مسئولیت نداشته باشد قابل تعقیب و مجازات نیست، بدین نحو که مرتکب باید عاقل، بالغ، مختار و آگاه به حرمت عمل ارتكابی باشد. طبق ماده ۲۲۹ قانون حمورابی هرگاه معماری برای شخصی خانه‌ای بنا می‌کرد و آن خانه به علت عدم استحکام ویران و پسر آن صاحب‌خانه کشته می‌شد برای انتقام جویی، پسر معمار را می‌کشتند. در آن دوران انتقام، حدودی نداشت و غالباً اطفال قربانی انتقام جویی می‌شدند.

در حقوق ایران، قانون مجازات عمومی سال ۱۳۰۴ شمسی تحت تأثیر مکتب کلاسیک و با الهام از قانون جزای عمومی فرانسه و شرع مقدس اسلام، اطفال را به سه دسته تقسیم کرده است. اولین قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار در سال ۱۳۳۸ به تصویب رسید. از خوانندگان محترم تقاضا می‌شود نقطه نظرات گران‌بهای خود را در راستای رفع اشکالات کتاب به مؤلف انعکاس دهند. در پایان بر خود واجب می‌دانم که از زحمات مدیر مسئول محترم انتشارات انصاف و دانش **سرکار خانم لیلا نوروزی** که زحمت انتشار و چاپ این کتاب را متحمل شده‌اند کمال امتنان و سپاسگزاری را بنمایم.

^۱. حمورابی ششمین پادشاه سلسله اول بابل است.

^۲. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، «تاریخ حقوق ایران از انقراض ساسانیان تا آغاز مشروطه»، کانون